

Міністерство освіти і науки України

Коледж Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Приймальної комісії коледжу

Собчук О.В.

«31» січня 2020 р.

ПРОГРАМА

вступних випробувань із дисципліни «**Українська мова**»
для абітурієнтів Коледжу Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Схвалено Педагогічною радою коледжу

Протокол № 4 від 31 січня 2020 року

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма для вступного екзамену розроблена з урахуванням чинних програм з української мови для 5–9 класів (наказ Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804).

Програма складається із 5 розділів.

I – «Фонетика і орфографія» визначає основні правила написання слів, що зумовлені традицією розвитку мови; чітке знання даних норм – ознака високої культури мовлення людини;

II – «Лексикологія. Фразеологія», що розкривають сутність будь-якої мови, демонструють багатство мови та лексичного запасу мовця, впливають на можливості побудови одиниць синтаксису;

III – «Будова слова й словотвір». Розділ, що доповнює знання про закономірності утворення та сполучуваності одиниць мовлення;

IV – «Морфологія», що вчить відрізняти одну частину мови від іншої в контексті та поза ним, використовувати коректні граматичні форми при поєднанні різних частин мови в словосполученні чи реченні;

V – «Синтаксис і пунктуація». Розділ, який класифікує синтаксичні одиниці за цілим рядом характеристик (побудова, мета висловлювання), подає чіткі правила пунктуації.

Під час вступу до Коледжу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича абітурієнти на базі 9 класів складають вступний екзамен з української мови (письмово) у формі диктанту.

Для вступного диктанту добираються тексти, максимально насичені вивченими орфограмами й пунктограмами. За метою висловлювання це можуть бути тексти-розповіді, описи чи міркування. Проте частіше це тексти комбінованого типу, в яких органічно поєднуються елементи всіх типів з монологічною і діалогічною формою викладу. Диктант адаптовано до чинного правопису сучасної української мови і методичних вимог навчальної програми з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів. Екзаменаційні роботи зорієнтовані на тематику культурологічної змістової лінії, тобто

представляють українську літературу, історію, звичаї й традиції, мистецькі скарби, матеріальну і духовну культуру українського народу, загальнолюдські цінності. Матеріали іспиту характеризуються відносною цілісністю і завершеністю, зрозумілі для всіх.

Письмова робота з української мови у вигляді диктанту надає можливість об'єктивно перевірити писемну (орфографічну й пунктуаційну) грамотність абітурієнтів. Обсяг тексту вступного диктанту становить 180–190 слів з урахуванням як самостійних, так і службових частин мови.

ЦІЛІ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА

Абітурієнт повинен знати правила:

- Вживання великої букви.
- Переносу частин слова.
- Правопису голосних. Чергування е з и, і з іншими голосними. Правопису ненаголошених голосних.
- Спрощення в групах приголосних.
- Вживання м'якого знака та апострофа.
- Подвоєння та подовження приголосних. Правопису слів іншомовного походження.
- Відмінювання та правопис відмінкових закінчень іменників та прикметників.
- Правопису відмінкових форм числівника.
- Відмінювання і правопис займенників.
- Правопису дієслів.
- Правопису прислівників.
- Правопису прийменників та сполучників.
- «Не» з іменними частинами мови, прислівником, дієсловом.
- Постановки розділових знаків в простому реченні (тире в простому неускладненому реченні; розділові знаки між групою підмета і групою присудка).

- Постановки розділових знаків в простому ускладненому реченні (однорідні члени речення, відокремлені члени речення, звертання, вставні слова та конструкції).
- Поділу речень на складносурядні, складнопідрядні та безсполучникові, нормативні розділові знаки в них.
- Оформлення прямої мови і розділові знаки при ній. Передача прямої мови непрямою. Цитати. Розділові знаки при цитатах.

Абітурієнт повинен **уміти**:

- Знаходити вивчені орфограми, пояснювати їх за допомогою правил.
- Правильно записувати слова з вивченими орфограмами.
- Знаходити і виправляти орфографічні помилки.
- Правильно ставити розділові знаки в реченнях з різними видами зв'язку.
- Знаходити і виправляти пунктуаційні помилки на вивчені правила.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Основною формою перевірки орфографічної та пунктуаційної грамотності абітурієнтів є контрольний текстовий диктант.

Перевірці підлягають:

- уміння правильно писати слова на вивчені орфографічні правила і словникові слова, визначені для запам'ятовування;
- уміння ставити розділові знаки відповідно до опрацьованих правил пунктуації;
- уміння належним чином оформляти роботу.

Перевірка диктантів здійснюється за традиційною методикою. Для диктанту використовується текст, доступний для розуміння учнів 9-го класу. Обсяг текстів диктантів становить 180–190 слів з урахуванням як самостійних, так і службових частин мови.

Для диктантів використовуються тексти, в яких кожне з опрацьованих правил орфографії та (або) пунктуації української мови представлене 3–5 прикладами.

Диктант оцінюється однією оцінкою на підставі таких критеріїв:

- орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково;
- повторювані помилки (в одному і тому ж слові, яке повторюється в диктанті кілька разів) вважаються однією помилкою; однотипні помилки (на одне й те саме правило), але у різних словах вважаються різними помилками;
- розрізняють грубі помилки й негрубі (винятки з усіх правил; написання великої букви в складних власних назвах; правопис прислівників, утворених від іменника з прийменниками; заміна одного розділового знака іншим; заміна українських букв російськими, випадки, коли замість одного знака поставлений інший; випадки, що вимагають розрізнення не і ні – у сполученнях не хто інший, як...; не що інше, як...; ніхто інший не..., ніщо інше не ...; пропуск одного зі сполучуваних розділових знаків або порушенні їх послідовності;
- орфографічні та пунктуаційні помилки на правила, що не включено до шкільної програми, виправляють, але не враховують. Також не вважають за помилку неправильну передачу так званої авторської пунктуації;
- за наявності в диктанті більше п'яти виправлень оцінка знижується на один бал.
- При підрахуванні помилок дві негрубі помилки вважаються за одну грубу помилку, три виправлення – за одну негрубу помилку, п'ять виправлень - за одну грубу помилку; одне виправлення не враховується при підрахуванні помилок від 9 балів; оцінка «відмінно» не ставиться за наявності трьох і більше виправлень.
- За 1 негрубу помилку знімається 4 бали (за 200-бальною шкалою).
- За 1 грубу помилку знімається 8 балів.
- За 4 виправлення знімається 3 бали.

НОРМАТИВИ ОЦІНЮВАННЯ ДИКТАНТУ

Кількість помилок	За 12-бальною шкалою оцінювання	За 200-бальною шкалою оцінювання
—	12	200
1 (негруба)	11	195-199
1	10	187-194
1+1 (негруба) – 2	9	176-186
3	8	165-175
3 – 4	7	154-164
5 – 6	6	143-153
7 – 8	5	132-142
9 – 10	4	120-131
11 – 12	3	110-119
13 – 14	2	101-109
15 і більше	1	100

ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ ВСТУПНОГО ЕКЗАМЕНУ У ФОРМІ ДИКТАНТУ

Методика проведення диктанту традиційна.

Спочатку екзаменатор читає весь текст, після чого не дає ніяких пояснень щодо його змісту, лексичного значення слів, правописних особливостей. Після прочитання всього тексту читає перше речення, абітурієнти уважно слухають. Далі це речення диктується для запису частинами, як правило, один раз. Після того, як вступники записали речення, екзаменатор читає його повністю з метою перевірки. Таким чином диктується кожне речення тексту.

Екзаменатор обов'язково вказує місце поділу тексту на абзаци. Після запису всього тексту він читає його ще раз, роблячи більш тривалі паузи між реченнями і надаючи змогу абітурієнтам ретельно перевірити написане й виправити допущені помилки.

Текст потрібно диктувати виразно, відповідно до норм літературної вимови в такому темпі, щоб абітурієнти встигли вільно його записати.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Фонетика. Графіка. Орфоенія. Орфографія.

Фонетика як розділ мовознавчої науки про звуковий склад мови. Голосні й приголосні звуки. Приголосні тверді і м'які, дзвінкі й глухі. Позначення звуків мовлення на письмі. Алфавіт. Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв я, ю, є, ї, щ. Склад. Складоподіл. Наголос, наголошені й ненаголошені склади. Уподібнення приголосних звуків. Спрощення в групах приголосних. Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків. Основні випадки чергування у-в, і-й.

Nota bene! (з лат. – зверни увагу, далі – **NB!**).

Правопис літер, що позначають ненаголошені голосні [e], [u], [o] в коренях слів. Сполучення йо, ьо. Правила вживання м'якого знака. Правила вживання апострофа. Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних і збігу однакових приголосних звуків. Спрощення в групах приголосних. Позначення чергування приголосних звуків на письмі. Основні правила переносу слів з рядка в рядок.

Тема 2. Лексикологія. Фразеологія.

Лексичне значення слова. Багатозначні й однозначні слова. Пряме та переносне значення слова. Омоніми. Синоніми. Антоніми. Лексика української мови за походженням. Власне українська лексика. Лексичні запозичення з інших мов.

Поняття про стійкі сполуки слів і вирази. Фразеологізми. Приказки, прислів'я, афоризми.

NB! Написання слів іншомовного походження.

Тема 3. Будова слова. Словотвір.

Будова слова. Основа слова й закінчення. Значущі частини слова: корінь, префікс, суфікс, закінчення.

Словотвір. Основні способи словотворення в українській мові: префіксальний, префіксально-суфіксальний, суфіксальний, безсуфіксний, складання слів або основ, перехід з однієї частини мови в іншу.

Складні слова. Способи їх творення. Сполучні голосні [o], [e] у складних словах.

NB! Правопис префіксів і суфіксів. Зміни приголосних при словотворенні.

Тема 4. Морфологія. Орфографія.

4.1. Іменник.

Іменник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники власні та загальні, істоти й неістоти. Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній. Іменники спільного роду. Число іменників. Іменники, що вживаються в обох числових формах. Іменники, що мають лише форму однини або лише форму множини.

Відмінки іменників. Відміни іменників: перша, друга, третя, четверта. Поділ іменників першої та другої відмін на групи. Особливості вживання та написання відмінкових форм. Букви -а(-я), -у(-ю) в закінченнях іменників чоловічого роду другої відміни.

Відмінювання іменників, що мають лише форму множини. Невідмінювані іменники в українській мові. Написання і відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові.

NB! Правопис великої літери. Лапки у власних назвах. Написання складних слів разом і через дефіс. Правопис складноскорочених слів. Написання чоловічих і жіночих імен по батькові, прізвищ. Правопис відмінкових закінчень іменників. Правопис іменників III відміни в орудному відмінку однини.

Тема 4.2. Прикметник.

Прикметник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прикметників за значенням: якісні, відносні та присвійні.

Якісні прикметники. Ступені порівняння якісних прикметників: вищий і найвищий, способи їх творення (проста й складена форми). Зміни приголосних

при творенні ступенів порівняння прикметників. Особливості відмінювання прикметників (тверда й м'яка групи).

NB! Правопис відмінкових закінчень прикметників. Правопис *н* та *nn* у прикметниках і дієприкметниках.

Тема 4.3. Числівник.

Числівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди числівників за значенням: кількісні (на позначення цілих чисел, дробові, збірні) й порядкові. Групи числівників за будовою: прості, складні й складені. Сполучуваність числівників з іменниками.

Типи відмінювання кількісних числівників: 1) *один, одна*; 2) *два, три, чотири*; 3) від *п'яти* до *двадцяти, тридцять, п'ятдесят ... вісімдесят*; 4) *сорок, дев'яносто, сто*; 5) *двісті — дев'ятсот*; 6) *нуль, тисяча, мільйон, мільярд*; 7) збірні; 8) дробові. Порядкові числівники, особливості їх відмінювання.

NB! Особливості написання числівників.

Тема 4.4. Займенник

Займенник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Співвіднесеність займенників з іменниками, прикметниками й числівниками. Розряди займенників за значенням: особові, зворотний, присвійні, вказівні, означальні, питальні, відносні, неозначені, заперечні. Особливості їх відмінювання.

NB! Творення й правопис неозначених і заперечних займенників.

Тема 4.5. Дієслово.

Дієслово як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Форми дієслова: дієвідмінювані, відмінювані (дієприкметник) і незмінні (інфінітив, дієприслівник, форми на **-но, -то**). Безособові дієслова. Види дієслів: доконаний і недоконаний. Творення видових форм.

Часи дієслова: минулий, теперішній, майбутній. Способи дієслова: дійсний, умовний, наказовий. Творення форм умовного та наказового способів дієслів. Словозміна дієслів I та II дієвідміни. Особові та числові форми дієслів

(теперішнього та майбутнього часу й наказового способу). Родові та числові форми дієслів (минулого часу й умовного способу).

NB! Чергування приголосних в особових формах дієслів теперішнього та майбутнього часу. Ненаголошені голосні *е, и* в особових закінченнях дієслів.

Дієприкметник як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Активні та пасивні дієприкметники. Творення активних і пасивних дієприкметників теперішнього й минулого часу. Відмінювання дієприкметників. Безособові форми на **-но, -то**.

NB! Дієприкметниковий зворот, одиничні дієприкметники, розділові знаки при них.

Дієприслівник як особлива форма дієслова значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Дієприслівники доконаного й недоконаного виду, їх творення.

NB! Дієприслівниковий зворот, одиничні дієприслівники, розділові знаки при них.

Тема 4.6. Прислівник.

Прислівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прислівників за значенням. Ступені порівняння прислівників: вищий і найвищий. Зміни приголосних при творенні прислівників вищого та найвищого ступенів.

NB! Правопис прислівників на -о, -е, утворених від прикметників і дієприкметників. Написання прислівників разом, окремо і через дефіс.

Тема 4.7. Службові частини мови. Вигук.

Прийменник як службова частина мови. Групи прийменників за походженням: непохідні (первинні) й похідні (вторинні, утворені від інших слів). Групи прийменників за будовою: прості, складні й складені. Зв'язок прийменника з непрямыми відмінками іменника.

Сполучник як службова частина мови. Групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю: сурядні (єднальні, протиставні, розділові) й підрядні

(часові, причинові, умовні, способу дії, мети, допустові, порівняльні, з'ясувальні, наслідкові). Групи сполучників за вживанням (одиничні, парні, повторювані) та за будовою (прості, складні, складені)

Частка як службова частина мови. Групи часток за значенням і вживанням: формотворчі, словотворчі, модальні.

Вигук як частина мови. Групи вигуків за походженням: непохідні й похідні. Значення вигуків. Звуконаслідувальні слова.

NB! Написання разом і через дефіс службових частин мови, вигуків. Правопис не з різними частинами мови.

Тема 5. Синтаксис.

5.1. Словосполучення.

Словосполучення й речення як основні одиниці синтаксису. Підрядний і сурядний зв'язок між словами й частинами складного речення. Головне й залежне слово в словосполученні. Типи словосполучень за морфологічним вираженням головного слова. Словосполучення непоширені й поширені.

Тема 5.2. Речення.

Речення як основна синтаксична одиниця. Граматична основа речення. Порядок слів у реченні. Види речень у сучасній українській мові: за метою висловлювання (розповідні, питальні й спонукальні); за емоційним забарвленням (окличні й неокличні); за будовою (прості й складні); за складом граматичної основи (двоскладні й односкладні); за наявністю чи відсутністю другорядних членів (непоширені й поширені); за наявністю необхідних членів речення (повні й неповні); за наявністю чи відсутністю ускладнювальних засобів (однорідних членів речення, вставних слів, словосполучень, речень, відокремлених членів речення, звертання).

Узагальнюючі слова в реченнях з однорідними членами. Речення зі звертанням. Звертання непоширені й поширені. Речення зі вставними словами, словосполученнями, реченнями, їх значення. Речення з відокремленими

членами. Відокремлені означення, прикладки – непоширені й поширені. Відокремлені додатки, обставини. Відокремлені уточнюючі члени речення.

NB! Розділові знаки при однорідних членах речення, вставних словах, словосполученнях, реченнях, відокремлених членах речення, звертаннях.

Тема 5.2.1. Просте двоскладне речення.

Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Особливості узгодження присудка з підметом. Способи вираження підмета. Типи присудків: простий і складений (іменний і дієслівний). Способи їх вираження.

NB! Тире між підметом і присудком.

Тема 5.2.2. Другорядні члени речення у двоскладному й односкладному реченні.

Означення узгоджене й неузгоджене. Прикладка як різновид означення. Додаток. Типи обставин за значенням. Способи вираження означень, додатків, обставин. Порівняльний зворот. Функції порівняльного звороту в реченні (обставина способу дії, присудок).

NB! Розділові знаки при порівняльних зворотах.

Тема 5.2.3. Односкладні речення.

Граматична основа односкладного речення. Типи односкладних речень за способом вираження та значенням головного члена: односкладні речення з головним членом у формі присудка (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові) та односкладні речення з головним членом у формі підмета (називні). Способи вираження головних членів односкладних речень.

NB! Розділові знаки в односкладному реченні.

Тема 5.2.4. Складне речення.

Ознаки складного речення. Засоби зв'язку простих речень у складному: 1) інтонація й сполучники або сполучні слова; 2) інтонація. Типи складних речень за способом зв'язку їх частин: сполучникові й безсполучникові. Сурядний і підрядний зв'язок між частинами складного речення.

Тема 5.2.4.1. Складносурядне речення.

Єднальні, протиставні та розділові сполучники в складносурядному реченні. Смислові зв'язки між частинами складносурядного речення.

NB! Розділові знаки в складносурядному реченні.

Тема 5.2.4.2. Складнопірядне речення.

Складнопірядне речення, його будова. Головне й пірядне речення. Пірядні сполучники й сполучні слова як засоби зв'язку у складнопірядному реченні. Основні види пірядних речень: означальні, з'ясувальні, обставинні (місця, часу, способу дії та ступеня, порівняльні, причини, наслідкові, мети, умовні, допустові). Складнопірядні речення з кількома пірядними, їх типи за характером зв'язку між частинами: 1) складнопірядні речення з послідовною пірядністю; 2) складнопірядні речення з однорідною пірядністю; 3) складнопірядні речення з неоднорідною пірядністю.

NB! Розділові знаки в складнопірядному реченні.

Тема 5.2.4.3. Безсполучникове складне речення.

Типи безсполучникових складних речень за характером смислових відношень між складними частинами-реченнями:

- 1) з однорідними частинами-реченнями (рівноправними);
- 2) з неоднорідними частинами (пояснюваною і пояснювальною).

NB! Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.

Тема 5.2.4.4. Складні речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку.

Складні речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку.

NB! Розділові знаки в складних реченнях з різними видами зв'язку.

Тема 5.3. Способи відтворення чужого мовлення.

Пряма й непряма мова. Речення з прямою мовою. Слова автора. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як різновид прямої мови. Діалог.

NB! Розділові знаки при прямій мові, діалогах, цитуванні.

ЗРАЗКИ ДИКТАНТІВ ТА САМОДИКТАНТІВ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ

Диктант 1

Не бійтесь заглядати у словник

У багатобарвності й могутності рідного слова втілено красу людини — творця мови, садівника прекрасного на землі. Рідне слово окрилює нас духовністю, любов'ю до пісні, до матері.

Для кожного народу рідна мова — найдорожча. У мовну скарбницю нашого народу несуть красу душі й племін рідного слова найкращі письменники. Скількома ж словами вони користуються? Звернімося до творчої спадщини геніального Кобзаря. Словник мови поетичних творів Тараса Шевченка охоплює більше десяти тисяч слів, а прозових — понад двадцять із половиною тисяч. Хіба вдалося нам, підрахувавши всі слова у творах Шевченка, виявити словниковий запас великого поета? Немає сумніву, що наш Кобзар володів й іншими словами української мови, хоч у художній творчості їх не використовував.

Скільки ж слів потрібно людині для спілкування, для опанування художньої, наукової та науково-популярної літератури? Обсяг словника конкретної особи залежить від роду її занять, освіченості та здібностей. Установлено, що мовець активно використовує майже три тисячі слів упродовж дня, а розуміє — у десять разів більше.

Щоб опанувати словесне багатство нашої мови, користуйтеся словниками. Дотримуйтеся порад мудрого поета Максима Рильського: «Не бійтесь заглядати у словник: це пишний сад, а не сумне провалля...»

176 слів За І. Вихованцем

Самодиктант 1

Не бійтесь заглядати у словник

У (багато)барвнос(ь)ті й могутності рідного слова втілено красу людини //творця мови садівника пр(е,и)красного на з(е,и)млі. Рідне слово окрилює нас духовніс(тт,т)ю любов(')ю до пісні до мат(е,и)рі.

Для кожного народу рідна мова //(най)дорожча. У мовну скарбницю нашого народу н(е,и)суть красу душі й племін рідного слова (най)кра(щ,сч)і пис(ь)ме(нн,н)ики. Скіл(ь)кома(ж) словами вони користуют(ь)ся? Звернімося до творчої спадщини геніального (К,к) обзаря. Словник мови поетичних творів (Т,т)араса (Ш,ш)евченка охоплює більше десяти тисяч слів а прозових //понад двадцять із половиною тисяч. Хіба вдалося нам підрахувати всі слова у творах (Ш,ш)евченка виявити словниковий запас великого поета? (Не)має сумніву що наш (К,к)обзар володів й іншими словами україн(ь)с(ь)кої мови хоч у художній творчості їх (не)використовував.

Скільки(ж) слів потрібно людині для спілкува(нн,н)я для опанува (нн,н)я художн(ь)ої наукової та (науково)популярної літератури? Обсяг словника конкретної особи залежит(ь) від роду її занят(ь) освіти(т)ченості та здібностей. Установлено що мовец(ь) активно використовує майже три тисячі слів (у)продовж дня а розуміє //у десят(ь) разів біл(ь)ше.

Що(б) опанувати словесне бага(ц,тс)тво нашої мови користуйтеся словниками. Дотримуйтеся порад мудрого поета (М,м)аксима (Р,р)ил(ь)с(ь)кого// («?)Не бійтес(ь) заглядати у словник// це пишний сад а (не) сумне прова(л, лл)я...(»)

176 слів За І. Вихованцем

Диктант 2

Харківська перлина

Історія створення полотна «Запорожці пишуть листа турецькому султанові» вкладається аж у п'ятнадцять років. Ілля Рєпін виконав кілька ескізів, написав два завершених полотна, здійснив дві великі подорожі в Україну та на Кубань, зібрав чимало підготовчого матеріалу.

Задум твору виник під враженням від незакінченого полотна Івана Крамського «Регіт», яке Ілля Рєпін бачив у майстерні художника. Зробивши перший ескіз, Рєпін захопився сюжетом, але все відкладав його втілення. Дослідники пояснюють це недостатністю потрібних матеріалів, відсутністю компетентного консультанта. Насправді ж причина в іншому: поки Крамської намагався доопрацювати свою картину, для Рєпіна ця тема була закритою. Лише після смерті Крамського Рєпін повернувся до роботи над полотном.

Варіант, що зберігається в Харківському художньому музеї, за послідовністю виконання є першим. У ньому образи козаків ближчі до тих замальовок-прототипів, які зробив художник в українських степах і за порогами Дніпра. Персонажі другого варіанта писалися з відомих земляків-інтелігентів, які жили тоді в Петербурзі, що й дає підстави розглядати полотно як груповий портрет сучасників Рєпіна, а не історично правдиве відтворення героїв запорозької вольниці.

Саме перший варіант «Запорожців» художник завершив спеціально до міжнародної виставки в Мюнхені, де був нагороджений за картину золотою медаллю.

180 слів За Ю. Белічком

Самодиктант 2

Харківська перлина

Історія створе(нн,н)я полотна («)Запорожці пишут(ь) листа турец(ь)кому султанові(») вкладає(ь)ся аж у п(')ятнадцят(ь) років. І(лл,л)я (Р,р)єпін виконав кіл(ь)ка ескізів написав два заверш(е,и)(нн,н)их полотна здійснив дві великі подоро(ж,жж)і в (У,у)країну та на (К,к)убан(ь) зібрав чимало підготовчого матеріалу.

Задум твору виник під враже(нн,н)ям від незакінченого полотна (І,і) вана (К,к)рамс(ь)кого («)Регіт(») яке (І,і)(лл,л)я (Р,р)єпін бач(и,і)в у майстерні художника. Зробивши перший ескіз (Р,р)єпін захопився сюжетом але все відкладав його втіле(нн,н)я. Дослідники пояснюють(ь) це недостатністю потрібних матеріалів відсутністю комп(е,и)тентного консул(ь)тант(у,а). Насправді(ж) причина в іншому// поки (К,к)рамс(ь)кой намагався доопрацювати свою картину для (Р,р)єпіна ця тема була закритою. Лише після смерті (К,к)рамс(ь?)кого (Р,р)єпін повернувся до роботи над полотном.

Варіант що зберігає(ь)ся в (Х,х)арківс(ь)кому (Х,х)удожн(ь)ому (М,)музеї за послідовністю викона(нн,н)я є першим. У н(ь)ому образи козаків бли(ж,ш)чі до тих (замал(ь)овок)прототипів які зробив художник в (У,у)країн(ь)с(ь)ких степах і за порогами (Д,д)ніпра. Персонажі другого варіант(а,у) писалися з відомих (земляків) інтелігентів які жили тоді в (П,п)єтербузі що й дає підстави розглядати полотно як груповий портрет сучасників (Р,р)єпіна а (не)історично правдиве відтворе(нн,н)я героїв запороз(ь)кої вол(ь)ниці.

Саме перший варіант («)Запорожців(») художник завершив спеціал(ь)но до міжнародної виставки в (М,м)юнхені де був нагороджений за картину золотою меда(лл,л)ю.

180 слів За Ю. Белічком

Диктант 3

Як одягались українці в давнину

Традиційний одяг виразно розкриває прикмети певного народу, його матеріальної та духовної культури. Український костюм формувався протягом тривалого часу становлення нашого народу як нації в конкретних природно-кліматичних, соціально-економічних і побутових умовах.

Історія українського вбрання генетично пов'язана з одягом, що носили в Київській Русі. Археологічні знахідки й літописи дають уявлення про давньоруське вбрання: сорочку, штани, свиту, клобук — високий циліндричний головний убір із покривалом.

Традиційний український костюм сімнадцятого-вісімнадцятого століть суттєво змінився з часів Київської Русі, зберігши при цьому основні етнічні та регіональні риси. Представники кожної соціальної групи — ремісники, феодали, козацька старшина, бідні селяни — відрізнялися не тільки манерою поведінки, а й своєрідністю вбрання. Костюм того часу був своєрідним паспортом, що підкреслював належність людини до певної соціальної групи. Одяг козацької старшини шили з дорогих тканин, привезених із Західної Європи. Сорочки були вишиті шовком, сріблом або золотом. Сорочку заправляли в широкі шовкові шаровари яскравого кольору.

На свята одягали парчеві шуби, оздоблені риссю, соболями й горностаями. Тканини прикрашали елементами стилізованих квітів, листя й плодів рослин. Одяг українців, як і природа України, яскравий та барвистий.

167 слів За Л. Кожуховською

Самодиктант 3

Як одягались українці в давнину

Традиційний одяг виразно розкриває пр(е,и)кмети певного народу його матеріал(ь)ної та духовної кул(ь)тури. Україн(ь)с(ь)кий костюм формувався протягом тривалого часу становл(и,е)(нн,н)я нашого народу як нації в конкретних (пр(е,и)родно)кліматичних (соціал(ь)но)економічних і побутових умовах.

Історія (У,у)країн(ь)с(ь)кого вбра(нн,н)я ген(и,е)тично пов(')язана з одягом що носили в (К,к)иївс(ь?)кій (Р,р)усі. Арх(і,и,е)ологічні знахідки й літописи дають(ь) уявле(нн,н)я про (давні(ь)о)рус(ь) ке вбра(нн,н)я// сорочку штани свиту клобук //високий ц(и,е)ліндричний головний убір із покр(е,и)валом.

Традиційний (У,у)країн(ь)с(ь)кий костюм (сімнадцятого) вісімнадцятого століт(ь) су(тт,т)єво змінився з часів (К,к)иївс(ь?)кої (Р,р)усі зб(и,е)рі(х,г)ши при ц(ь)ому основні етнічні та р(и,е)гіонал(ь)ні риси. Пр(е,и)дставники кожної соціал(ь)ної групи //р(е,и)місники феодали козац(ь)ка старшина бідні селяни //відрізнялися не тіл(ь)ки манерою поведінки а й своєрідністю вбра(нн,н)я. Костюм того часу був своєрідним паспортом що підкреслював належніс(ь)т(ь) людини до певної соціал(ь)ної групи. Одяг козац(ь)кої старшини шили з дорогих тканин пр(е,и)везених із (З,з) 61 ахідної (Є,є)вропи. Сорочки були вишиті шовком сріблом або золотом. Сорочку заправляли в широкі шовкові шаровари яскравого кол(ь)ору.

На свята одягали парч(о,е)ві шуби оздоблені ри(сс,с)ю соболями й горностаями. Тканини пр(е,и)крашали елементами стилізованих квітів листя й плодів рослин. Одяг (У,у)країнців як і Природа (У,у)країни яскравий та барвистий.

Диктант 4

Крилата весна

Над селом, над полями та горами розмахувала своїми розкішними крилами весна. Перелітала із садка в садок, із загороди В загороду, з нивки на нивку, присідала на луги, на ліси, на очерети. Жайвори піднімалися високо-високо, під білі пелехаті хмари, і в сяйві сонячних променів дарували свої акорди на почесь-шану весні. Солов'ї розсипали свої дзвони при сяйві місяця на тлі кучерявих кущів ліщини. Ліси навколо села вигойдували своїми розлогими кронами, укриваючи весну на добру нічку ясно-зеленими перинами. Коронки квіток підносили весні старанно зібрані протягом ночі перлисті краплі роси, щоб вона освіжила своє оксамитове обличчя, згодом випудрювали її пилком, щедро даруючи пахощі.

Людина як володар природи залишилася збоку. Що було в селі живе, зрання висипало на поля. Хоч праця важка, мозолиста, та ніхто не почував втоми, ніхто не нарікав, тільки благословляв добру пору весни, яка дає таку велику й величну змогу покласти в плодоносне лоно землиці насіння майбутнього врожаю.

Особливо людно зараз у тому кутку, який над селом відділений залісненими горами. Тут сіють жито й овес, садять картоплю та квасолю в міжряддя.

169 слів За Ю. Станинцем

Самодиктант 4

Крилата весна

Над селом над полями та горами розмахувала своїми ро(з,с)кішними крилами в(и,е)сна. Пер(и,е)літала із садка в садок із загороди в загороду з нивки на нивку пр(е,и)сідала на луги на ліси на очерети. Жайвори піднімалися (високо)високо під білі пел(и,е)хаті хмари і в сяйві сонячних променів дарували свої а(кк,к)орди на (почес(ь)ть)шану весні. Солов(')ї ро(з,с)сипали свої дзвони при сяйві місяця на тлі куч(и,е)рявих кущів ліщини. Ліси навколо села вигойдували своїми розлогими кронами укриваюч(ид) весну на добру нічку (ясно)зеленими п(и,е)ринами. Коронки квіток підносили весні стара (нн,н)о зібрані протягом ночі п(и,е)рлисті краплі роси що(б) вона освіжила своє оксамитове обли(чч,ч)я згодом випудрювали її пилком щедро даруюч (и,і) пахощі.

Людина як володар пр(е,и)роди зал(е,и)шилася збоку. Що було в селі живе зра(нн,н)я висипало на поля. Хоч праця важка мозолиста та (ні)хто (не)почував утоми (ні)хто (не)нарікав тіл(ь)ки благословляв добру пору весни яка дає таку велику й величну змогу покласти в плодоносне лоно з(и,е)млиці насі(нн,н)я майбутн(ь)ого врожаю.

Особливо людно зараз у тому кутку який над селом ві(дд,д)ілений залісн(и,е)ними горами. Тут сіют(ь) жито й овес садят(ь) картоплю та квасоллю в міжря(дд,д)я.

169 слів За Ю. Станинцем

Диктант 5

Козацький гумор

У народних піснях і легендах отак поетично визначалися родичі запорожця: Великий Луг — батько, Січ — мати, шабля — дружина, кінь — вірний товариш. Тобто все його життя від самісінького народження пов'язувалося з атрибутами козацької вольниці.

У товаристві запорожців понад усе цінувалися сміливість, кмітливість, добре серце і, звичайно ж, почуття гумору, яким було пронизане все життя Січі. Відомий дослідник козацтва Дмитро Яворийський писав: «З природних якостей, властивих справжньому козакові, відзначались уміння майстерно розповідати, підмічати смішні риси в інших і передавати їх у жартівливому тоні».

Цією рисою запорозьких козаків частково пояснюються й дивні прізвиська, котрі вони давали новачкам, які приходили на Січ: Непийпиво, Лупиніс, Загубиколесо, Задерихвіст тощо. Людину малого зросту вони, жартуючи, називали Махиією, великого зросту — Малютою, шибеника — Святошею. Хто в них спалив курінь, той — Палій, а хто подібний на перепічку, той — Корж.

Запорожець умів посміятися з ворога, зі смерті, із самого себе, завжди охоче кепкував із товариша. І це був сміх вільної людини, бо, як відомо, раби й пригноблені не вельми охочі до сміху.

160 слів 3 підручника

Самодиктант 5

Козацький гумор

У народних піснях і легендах отак поетично визначалися родичі запоро(з,ж)ця//(В,в)еликий (Л,л)уг //бат(ь)ко (С,с)іч //мати шабля //дружина кін(ь) //вірний товариш. Тобто все його жи(тт,т)я від самісін(ь)кого народже(нн,н)я пов(')язувалося з атр(е,и)бутами козац(ь)кої вол(ь)ниці.

У товаристві запорожців понад усе цінувалися сміливіс(ь)т(ь) кмітливіс(ь)т(ь) добре серце і звичайно(ж) почу(тт,т)я гумору яким було пронизане все жи(тт,т)я (С,с)ічі. Відомий дослідник коза(тс,ц)тва (Д,д)митро (Я,я)ворниц(ь)кий писав// («)(З,з) природних якостей властивих справжн(ь)ому козакові відзначалис(ь) умі(нн,н)я майстерно ро(с,з)повідати підмічати смішні риси в інших і передавати їх у жартівливому тоні(»).

Цією рисою запороз(ь)ких козаків частково пояснюють(ь)ся й дивні пр(и,і)звис(ь)ка котрі вони давали новачкам які пр(е,и)ходили на (С,с)іч// ((Н,н)епий)пиво ((Л,л)упи)ніс ((З,з)агуби)колесо ((З,з)адери)хвіст тощо.

Людину малого зросту вони жартуюч(и)Д) називали (М,м)ахинею великого зросту //(М,м)алютою шиб(и,е)ника //(С,с)вятошею. Хто в них спалив курін (ь) той //(П,п)алій а хто подібний на п(е,и)репічку той //(К,к)орж.

Запорожец(ь) умів посміятися з ворога зі смерті із самого себе завжди охоче кепкував із товариша. І це був сміх віл(ь)ної людини бо як відомо раби й пр(е,и)гнобле(нн,н)і не вел(ь)ми охоч(и,і) до сміху.

160 слів 3 підручника

Диктант 6

Вогонь

Вогонь — один із центральних образів світової міфології. Він може бути земний, небесний або підземний. І якщо в перших двох випадках вогонь асоціюється з добробутом, плідністю, сільськогосподарською обрядовістю, то в останньому — із загрозою для людини.

Давня людина не розрізняла живу та неживу природу. Вона одухотворювала все довкілля. Горіння різноманітних предметів пояснювала як поглинання їжі якоюсь химерною істотою. Спочатку виникали уявлення про вогняного духа. Скажімо, індіанці Сполучених Штатів Америки, щоб здобути прихильність вогню, приносили йому в жертву жменю тютюну, який кидали у вогнище із замовлянням: «Візьми, пали й не завдавай мені шкоди». Такі жертви вогняному духові приносили й мексиканські індіанці.

В українській обрядовості вогонь — це засіб, що оберігає людину й допомагає їй. При цьому він дуже часто виступає в поєднанні з водою: на Івана Купала дівчата ворожать на воді, пускаючи вінки, щоб дізнатися про свою подальшу долю. В Європі існував також звичай ходити купальської ночі босоніж по гарячому вугіллю. Це пояснювалося жертвоприношенням підземному божеству, символом якого був вогонь. Пізніше ці жорстокі ритуали перетворилися на звичайні танці навколо вогню та стрибання через багаття.

170 слів За В. Завадською

Самодиктант 6

Вогонь

Вогон(ь) //один із ц(и,е)нтрал(ь)них образів світової міфології. Він може бути земний небесний або підземний. І якщо в перших двох випа(т,д)ках вогон(ь) асоціює(ть?ся з добробутом плідніс(тт,т)ю (сіл(ь)с(ь)ко)-господарс(ь)кою обрядовіс(тт,т)ю то в оста(нн,н)(ь)ому //із загрозою для людини.

Давня людина (не) розрізняла живу та (не)живу пр(е,и)роду. Вона одухотворювала все довкі(лл,л)я. Горі(нн,н)я різноманітних пр(е,и)дметів пояснювала як поглина(нн,н)я їжі якоус(ь) х(е,и)мерною істотою. (С,З)початку виникали уявле(нн,н)я про вогняного дух(у,а). Скажімо індіанці (С,с) получених (Ш,ш)татів (А,а)мерики що(б) здобути пр(е,и)хил(ь)ніс(ь)т(ь) вогн(я,ю) пр(е,и)носили йому в жертву жменю тютюну який кидали у вогнище із замовля(нн,н)ям// («?)Віз(ь)ми пали й (не)завдавай мені шкоди (»)). Такі жертви вогняному духові пр(е,и)носили й мексикан(ь)с(ь)кі індіанці.

В (У,у)країн(ь)с(ь)кій обрядовості вогон(ь) //це засіб що оберігає людину й допомагає їй. При ц(ь)ому він дуже часто виступає в поєдна (нн,н)і з водою// на (І,і)вана (К,к)упала дівчата ворожат(ь) (на)воді пускаючі,і) вінки що(б) дізнатися про свою подал(ь)шу долю. В (Є,є)вропі існував також звичай ходити купал(ь)с(ь)кої ночі (босо)ніж по гарячому вугі(лл,л)ю. Це пояснювалося (жертво)пр(е,и)ноше(нн,н)ям підземному бож(и,е)ству символом якого був вогон(ь). Пізніше ці жорстокі ритуали перетворилися на звичайні танці навколо вогню та стр(е,и)ба(нн,н)я через бага(тт,т)я.

170 слів За В. Завадською

Диктант 7

Квітка на асфальті

Далеко не всім у нас відома Квітка Цісик — американка українського походження, майже містична співачка. Ця аудіомісіонерка зробила для пропаганди української душі у світі, мабуть, більше, ніж президенти. Її неповторне виконання — просвітлена приреченість, а її доля — фатальний відхід майже на зльоті.

Після того, як її записи стали проникати в місцеві програвачі й у деякі серця, з'явилися легенди. Казали, ніби її предки походять із аристократичного музичного роду, наче в Америці вона вмирає від хвороби. І то правда: у деяких її піснях проривалося щось зрошене сльозою розлуки, благанням про милість. Ніби стоїть ця гарна дівчина посеред Брукліна, коханим покинута, долею скривджена, батьківщиною забута, і виводить пісню знетямлено, протяжно, жалібно. І я навіть уявляв собі її самозаглиблений погляд і відсторонену байдужість до світу. Оскільки і світ байдужий до неї, бо в ньому місце не квіткам, а будякам.

Згодом усе виявилось не таким драматичним. У дівчини справді було романтичне минуле. Її родина ніколи не забувала про рідну землю, на якій тільки у мріях і ростуть виняткові квіти. І долю доньки, названої вигадливо, як для техногенної Америки, — Квіткою, її батьки бачили виключно в музичному орнаменті.

179 слів. За О. Вергелісом

Самодиктант 7

Квітка на асфальті

Далеко не всім у нас відома (К,к)вітка (Ц, ц)ісик американка українського походження майже містична співачка. Ця аудіо\місіонерка зробила для пропаганди української душі у світі мабуть більше ніж през(и,е)денти. Її не\повторне виконання просвітлена приреченість а її доля фатальний відхід майже на зльоті.

Після того як її записи стали проникати в місцеві програвачі й у деякі серця з\явилися легенди. Казали ніби її предки походять із аристократичного музичного роду наче в (А,а)мериці вона вмирає від хвороби. І то правда у деяких її піснях проривалося щось зрошене сльозою розлуки благанням про милість. Ніби стоїть ця гарна дівчина посеред (Б,б)рукліна коханим покинута долею (с,з)скривджена батьківщиною забута і виводить пісню знетямлено протяжно жалібно. І я навіть уявляв собі її само\заглиблений погляд і відсторонену байдужість до світу. Оскільки і світ байдужий до неї бо в ньому місце не квіткам а будякам.

Згодом усе виявилось не таким драматичним. У дівчини справді було романтичне минуле. Її родина ніколи не забувала про рідну землю на якій тільки у мріях і ростуть виняткові квіти. І долю доньки названої вигадливо як для техногенної (А,а)мерики (К,к)віткою її батьки бачили виключно в музичному орнаменті.

179 слів. За О. Вергелісом

Диктант 8

Мурали Києва

За кілька останніх років митці прикрасили зовнішні стіни київських будівель десятками яскравих і масштабних малюнків – муралів. Талановиті художники з України, Іспанії, Аргентини, Австралії та Франції оживили урбаністичний пейзаж столиці захопливими картинами. Вони покликані привернути увагу до важливих тем і нагальних проблем: боротьби українців за свободу й гідність, загрози глобального потепління, видатних особистостей тощо.

Мурали – один із різновидів сучасного вуличного живопису. Від звичайних графіті їх відрізняють зміст і масштабність. На думку багатьох, це справжні витвори мистецтва. Традиція стінопису в Києві як зовні, так і всередині будівель не нова. Зокрема, 1979 року відома майстриня петриківського розпису Марфа Тимченко разом із чоловіком Іваном Скицюком і дочкою Оленою створили ілюстрації майже до 50 казок у магазині іграшок «Казка».

Сьогодні особливої популярності набули патріотичні картини. Найбільші з них можна побачити на Андріївському узвозі та на вулиці Боричів Тік. Їхнім автором є відомий художник із Франції Жульєн Маллан

До речі, у США стритарт розцінюють як облаштування міста. У Маямі, Сан-Франциско чи Атланті місцева влада залучає таких митців до благоустрою занедбаних районів, пустирів, парків і станцій метро. Є навіть спеціальні департаменти, що реалізують ці проекти. Чому б не запозичити такий позитивний досвід?

186 слів. За О. Агарковою

Самодиктант 8

Мурали Києва

За кілька оста(нн,н)іх років митці пр(и,е)красили зовнішні стіни (К,к)іївських будівель десятками яскравих і масштабних малюнків муралів. Талановиті художники з (У,у)країни (І,і)спанії (А,а)ргентини (А,а)встралії та (Ф,ф)ранції оживили урбаністичний пейзаж столиці захопливими картинами. Вони покликані привернути увагу до важливих тем і нагальних проблем боро(т,д)ьби українців за свободу й гідність загрози глобального потеплі(нн,н)я видатних особистостей тощо.

Мурали один із різновидів сучасного вуличного живо\пису. Від звичайних графіті їх відрізняють зміст і масштабність. На думку багатьох це справжні витвори мистецтва. Традиція стіно\пису в (К,к)ієві як зовні так і в\середині будівель не нова. Зокрема 1979 року відома майстриня петриківського розпису (М,м)арфа (Т,т)имченко разом із чоловіком (І,і)ваном (С,с)кицюком і дочкою (О,о)леною створили ілюстрації майже до 50 казок у магазині іграшок (К,к)азка.

Сьогодні особливої популярності набули патріотичні картини. Найбільші з них можна побачити на (А,а)ндріївському (У,у)звозі та на вулиці (Б,б)оричів (Т,т)ік. Їхнім автором є відомий художник із (Ф,ф)ранції (Ж,ж)ульєн (М,м)аллан.

До речі у США стрит\арт розцінюють як облаштування міста. У (М,м)аямі (С,с)ан\((Ф,ф)ранциско чи (А,а)тланті місцева влада залучає таких митців до благо\устрою занедбаних районів пустирів парків і станцій метро. Є навіть спеціальні д(е,и)партаменти що реалізують ці проекти. Чому б не запозичити такий позитивний досвід?

186 слів. За О. Агарковою

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко О. М. Українська мова та література: Довідник. Завдання у тестовій формі. – К: Грамота, 2017, 2018.
 2. Зубков М. Збірник диктантів для випускників та абітурієнтів з української мови. – Х.: СПДФО Співак Т. К., 2007.
 3. Зубков М. Українська мова. Універсальний довідник. – Харків: ВД «ШКОЛА», 2009.
 4. Козачук Г. О. Українська мова для абітурієнтів: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2007.
 5. Новий довідник: Українська мова. Українська література. – К.: ТОВ «КАЗКА», 2008.
 6. Плющ М. Я., Гринас Н. Я. Граматика української мови в таблицях: навчальний посібник. – К.: Вища школа. - 2004.
- Юшук І. П. Українська мова: практикум з правопису української мови. К.: Освіта, 2012.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Тренажер з правопису. Режим доступу: <https://webpen.com.ua/>
2. Український правопис. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/ukrayinskij-pravopis-2019>
3. Словники Укаїни. Режим доступу: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>